

KIRGIZİSTAN BİLGİ NOTU

NİSAN
2023

GÜNCEL VERİLER

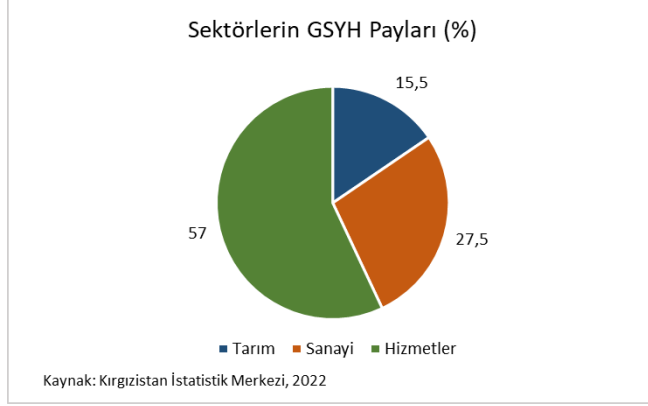
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2021	2022	2023 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	8,5	9,8	10,9
Büyüme	%	6,2	7,0	3,2
Nüfus	Milyon Kiři	6,7	6,8	6,9
Kiři Baři Gelir	USD	1.283	1.435	1.570
Enflasyon	%	11,2	15,4	10,0
İşsizlik Oranı	%	9,0	9,0	9,0
Cari Denge / GSYH	%	-8,7	-12,5	-9,6
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-0,4	-3,3	-5,9
İhracat	Milyar USD	1,7	2,2	-
İthalat	Milyar USD	5,6	9,6	-

Kaynak: IMF KEG Ekim 22, Trademap, Kırğızistan İştatistik Ofisi

1. KIRGIZİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan, Sovyet sistemine entegre olmuş ekonomisini yeniden yapılandırma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmış; yasal atlyapının iyileştirilmesi, arazi reformunun başlatılması, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi gibi piyasa reformlarını hızla uygulamaya koymuştur. Bu reformlara rağmen ülke, 1990'ların başında üretimde ciddi bir düşüş yaşamış ve küresel mali kriz, azalan petrol fiyatları ile son yıllarda yine yavaş büyüme hızıyla karşı karşıya kalmıştır.

Kırgızistan ekonomisi büyük ölçüde altın ihracatı, işçi dövizleri ve tarıma bağlıdır. 20. yüzyılın sonlarına doğru Cumhuriyet demir dışı metaller için kaynak, makine, hafif sanayi ürünleri, hidroelektrik güç ve gıda ürünleri üreticisi haline gelmiş ve altın madenciliğinin önemi gittikçe artmıştır. Ancak, yine de altın madenciliği dışında madencilik sektörü çok gelişmemiştir. Ülke önemli kömür rezervlerine sahip olmasına rağmen kömür madenciliğine yatırım yetersizliği bulunmakta ve bu alandaki faaliyetleri devlet yürütmektedir.

Hidroelektrik güç, ülkenin enerji ihtiyacının dörtte üçünden fazlasını sağlamaktadır. Kırgızistan, hidroelektrik enerjisini daha fazla üretebilecek ve ihraç edebilecek potansiyeli bulunmaktadır. Ancak, bol hidro kaynaklara sahip olmasına rağmen potansiyelinin yalnızca %10'unu kullanmaktadır.

Ülkede tarım sektörü bölgedeki diğer ülkeler ile kıyaslandığında GSYH'nin yüksek bir bölümü olan %15,5'ini oluşturmaktadır. Bahsedilen sektörde ülkenin çalışabilir nüfusunun %65'i faaliyet göstermektedir. Ülkede yetiştirilen başlıca ürünler arasında buğday, patates, sebze ve meyveler bulunmaktadır. Tarım sektörünün gelişmesinde ülkenin ADB (Asian Development Bank) üyeliği sonucu 180 milyon kişilik pazara sahip olması ve 2016 yılında AB tarafından Kırgız menşeli tarımsal mallara GTS+ (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) statüsü verilmesi etkili olmuştur.

Ülkenin sanayi sektörü 2021 verilerini göre ekonominin %27,5'ini oluşturmaktadır. Sektörün büyük çoğunluğunu işleme sektörü; başka bir deyişle gıda, tütün ürünleri, hazır giyim, temizlenmiş petrol ürünleri, kimyasal maddeler gibi kuruluşlar oluşturmaktadır.

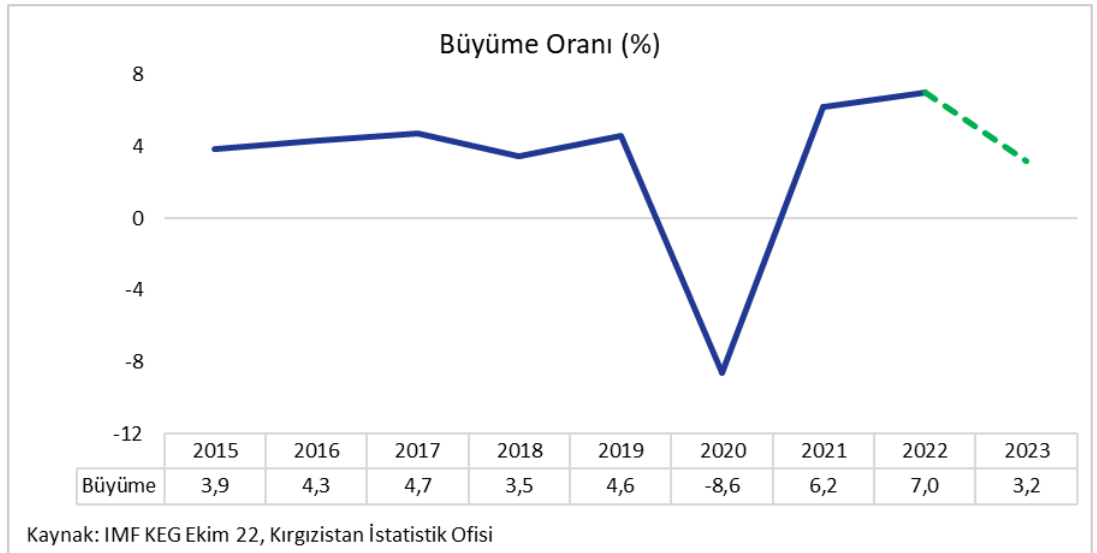
2. BÜYÜME

Ülke, 2005-2019 yılları arasında pozitif büyüme kaydetse de, son yirmi yılda önemli reform çabalarına rağmen kalıcı yapısal zayıflıklar, potansiyel büyümeyi sınırlamıştır. Kırgızistan ekonomisi 2015-2019 yılları arasında %4-5 arasında büyüme kaydetmiştir. Bu dönemde, birbirini izleyen sekiz fon destekli program kapsamında makroekonomik ve finansal istikrara yönelik ilerleme kaydetmiştir. Ekonomi özellikle Rusya'dan gelen işçi dövizleri, altın dışı ihracat gelirleri ve bölgesel ortamdan yararlanarak istikrara kavuşmuştur. Ancak, ekonomik genişleme yaşam standartlarını önemli ölçüde yükseltmek ve yoksulluğu azaltmaya devam etmek için yetersiz kalmıştır.

2020 yılında ise, Covid-19 salgının yayılması olumlu ekonomik gidişatı kesintiye uğratmıştır. Bu yılda, üretim %8,6 daralmış, Kırgız para birimi dolar karşısında %19 değer kaybetmiş ve keskin bir durgunluk başlamıştır. Ayrıca, yurt içi aktivitede yavaşlama, turizm ve altın dışı ihracattaki keskin düşüş, 2012 yılından beri negatif büyüme göstermeyen Kırgız ekonomisinde 2020 yılında %8,6 daralmaya neden olmuştur.

2021 yılında ise, tedarik zincirlerinin toparlanması, işçi dövizlerinin kısıtlamaların bitmesi ile birlikte yeniden artmaya başlaması ile sanayi sektörünün toparlanması büyümeyi destekleyerek ülkenin %6,2 genişlemesini sağlamıştır.

IMF Nisan ayında, Kırgız ekonomisinin Rusya-Ukrayna geriliminden etkileneceği ve işçi dövizlerinde keskin bir daralma yaşanacağını tahmin ederek ülke büyümesinin %0,9'a gerileyeceğini öngörmüş takip eden tahminlerinde ise bu oranı %5,5'e kadar yükseltmiştir. IMF tahminlerinin aksine Kırgızistan resmi istatistiklerine göre, ülke ekonomisi Ukrayna'daki savaşın etkilerine karşı dayanıklı duruş göstermiş, altın üretimi, ticareti ve ulaşımı sayesinde yıl sonunda %7 büyümüştür.

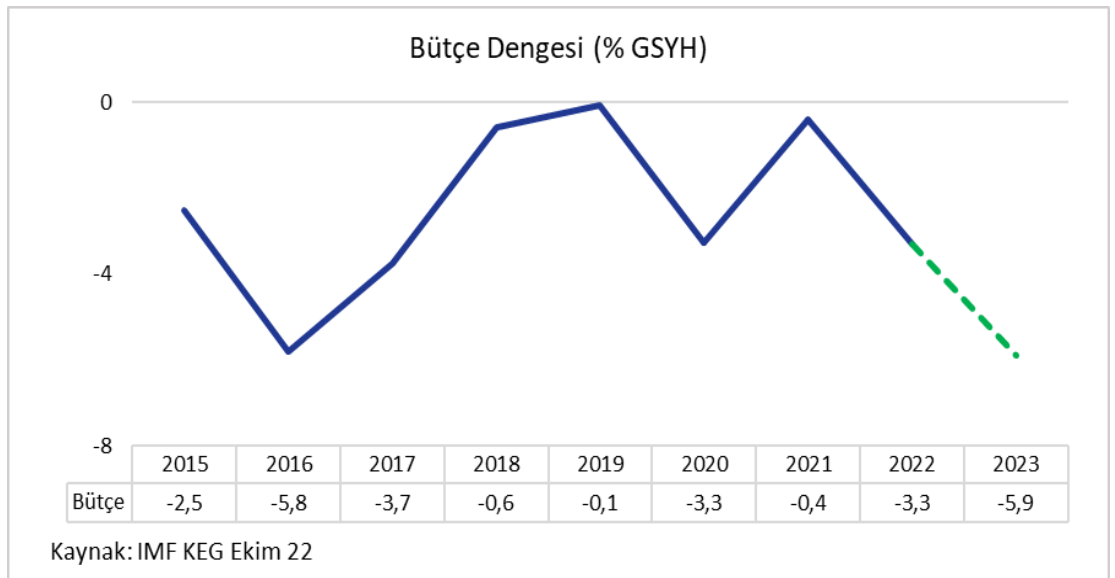

3. BÜTÇE DENGESİ

Kırgızistan genellikle kamu bütçesinde açık vermektedir. 2018 yılında yatırım, mal ve hizmetlere bütçeden daha düşük harcamalar yapılması sonucunda bütçe açığı %0,6'ya gerilemiştir. 2019 yılında da benzer şekilde gerileme yaşayan bütçe açığı %0,1 seviyesine kadar gerilemiştir. Fakat takip eden yılda, ülkede salgın kaynaklı yardımların yapılması, hali hazırda kötü olan bütçe dengesini olumsuz etkileyerek açığın GSYH'nin %3,3'üne ilerlemesine neden olmuştur.

2021 yılında ise, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesi olmayan ülkelerden yapılan ithalat KDV'sinin GSYH'nin %3'ünden %7,4'üne yükseltilmesi bütçe üzerindeki baskıları azaltmıştır. Ancak, aynı zamanda AEB'nin gümrük gelirlerinden pay olarak alınan gümrük gelirleri, Rusya ve Beyaz Rusya'ya uygulanan yaptırımlar nedeniyle GSYH'nin %3,9'undan %2,1'ine indirilmiştir. Böylelikle bütçe açığı GSYH'nin %0,4'üne kadar gerileyebilmiştir.

Vergi idaresiyle desteklenen döngüsel gelir toparlanması 2022'de de devam etmiştir ve kamu maliyesi yılın ilk üç çeyreğinde GSYH'nin %1,6'sı kadar fazla vermiştir. Ancak, Nisan ve Ekim 2022'den itibaren uygulamaya konulan kamu maaş ve emekli maaş artışları yılın son çeyreğinde aşağı yönlü etki oluşturmaya başlamıştır. Özel ve kamu maaşları arasındaki önemli farklardan ve yüksek enflasyon nedeniyle ücretlerin neredeyse ikiye katlanması yüksek olan ücret faturasını artırmış ve bütçe açığının GSYH'nin %3,3'üne ilerlemesine neden olmuştur.

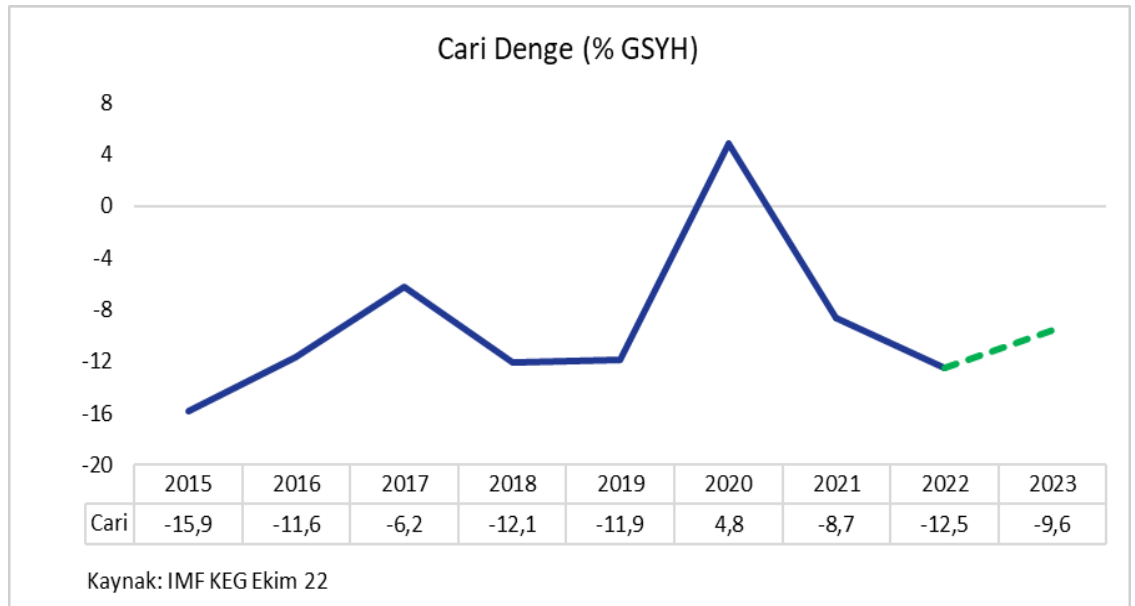
4. CARİ DENGE

Kırgızistan ihracatının yarısını altının oluşturması ve altın haricindeki sektörlerin düşük bir performans göstermesi, ülkenin cari açık vermesinin başlıca nedenidir. 2015 ve 2016 yılında çift haneli olarak cari açık veren Kırgızistan ekonomisi, 2017 yılında GSYH cinsinden cari açığını %6,2'ye düşürmüştür. Fakat 2018 yılında rublenin dolar karşısında değer kaybetmesi, Rusya'da çalışan Kırgız vatandaşların ülkeye getirdikleri dövizleri azaltarak cari açığı %12,1'e iletmiştir.

2020 yılında ise döviz kurunun değer kaybetmesi, salgın sırasında sınırların kapanması ve azalan talep nedeniyle ithalatın daralması, bunlara ek olarak ilk aylardan sonra altın dışı ihracatın toparlanması ve işçi dövizlerinin %2 artması cari işlemler dengesini önemli ölçüde iyileştirerek %4,5 cari fazla verilmesini sağlamıştır.

2021 yılında ise işçi dövizlerinin 1,8 milyar USD'den 2,1 milyar USD'ye yükselmesine karşın altın ihracatının ciddi bir şekilde düşmesi cari dengeyi yeniden bozmuş ve cari açığın GSYH'nin %8,7'ye ilerlemesine neden olmuştur. Buna ek olarak kamu ve özel sektörün yüksek oranlarda borçlanması da cari dengeyi bozan unsurlar arasında yer almıştır.

2022 yılında ise dış ticaret açığının %90 artması ile yurt dışından gelen net havalelerin %68 azalarak 1,6 milyar USD'den 527 milyon USD'ye gerilemesi cari açığı artırarak GSYH cinsinden %12,5'e ilerlemesine neden olmuştur.

5. SWOT ANALİZİ

Güçlü Yönleri:

- Çin, Rusya ve Avrupa arasındaki geçiş koridorudur.
- Kırgızistan, ekonomik büyüme için güçlü bir temel oluşturan maden kaynakları, su ve tarım arazileri açısından zengindir.
- Ülkenin doğal güzellikleri ve kültürel mirası, ekonomi ve turizm için önemli bir faktördür.
- Ülke özellikle bilgi teknolojisi ve mühendislik gibi sektörlerde nitelikli işgücüne sahiptir.

Zayıf Yönleri:

- Hidroelektrik enerjisine aşırı bağımlılık, elektrik sektörünü kesintili elektrik üretimine karşı savunmasız bırakır
- Kırgızistan ekonomisi büyük ölçüde yurtdışındaki göçmen işçilerden gelen havalelere bağımlıdır.
- Ülkenin ulaşım ve enerji dahil olmak üzere altyapısı nispeten az gelişmiştir ve bu da ekonomik büyüme ile rekabet edilebilirliği engelleyebilmektedir.

Fırsatlar:

- Kırgız hükümeti madencilik sektörünü, özellikle altın ve diğer minerallerde, önemli ekonomik faydalar sağlayabilecek şekilde geliştirmeye çalışmaktadır.
- Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği ve Kuşak ve Yol Girişimi gibi bölgesel örgütlere katılımı ticaret ve yatırım için fırsatlar sunmaktadır.
- Kırgızistan, fosil yakıtlara bağımlılığı azaltabilecek ve ihracat fırsatları sağlayabilecek, özellikle hidroelektrikte, yenilenebilir enerji gelişimi için önemli bir potansiyele sahiptir.

Tehditler:

- Kırgızistan ekonomisi, emtia fiyatlarındaki değişiklikler veya başlıca ticaret ortaklarındaki ekonomik gerilemeler gibi dış şoklara karşı savunmasızdır.
- Kırgızistan, su kaynaklarını ve tarımsal üretkenliğini etkileyebilecek buzulların erimesi de dahil olmak üzere iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasızdır.

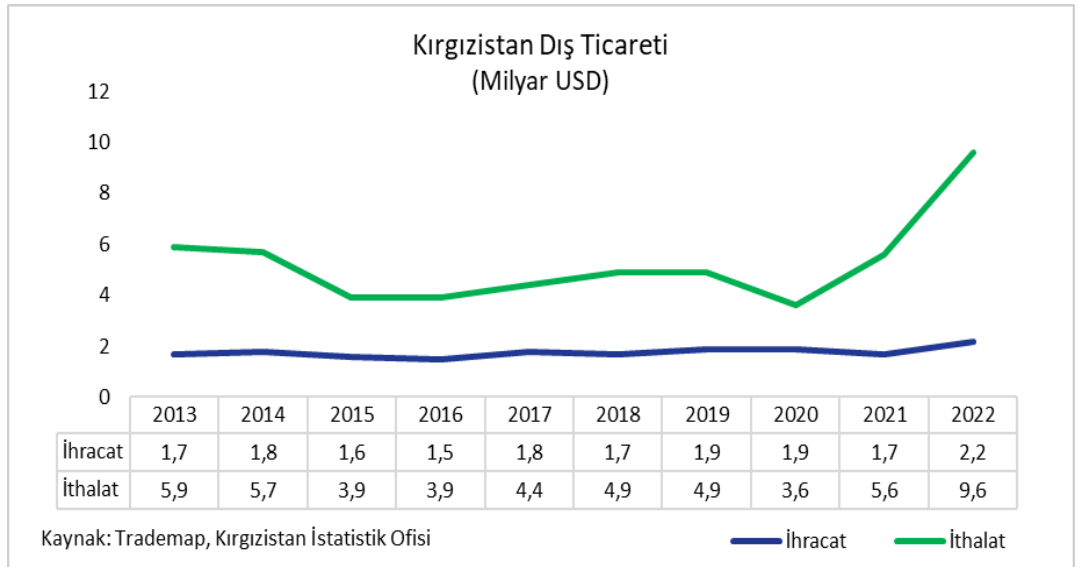

6. DIŞ TİCARETİ

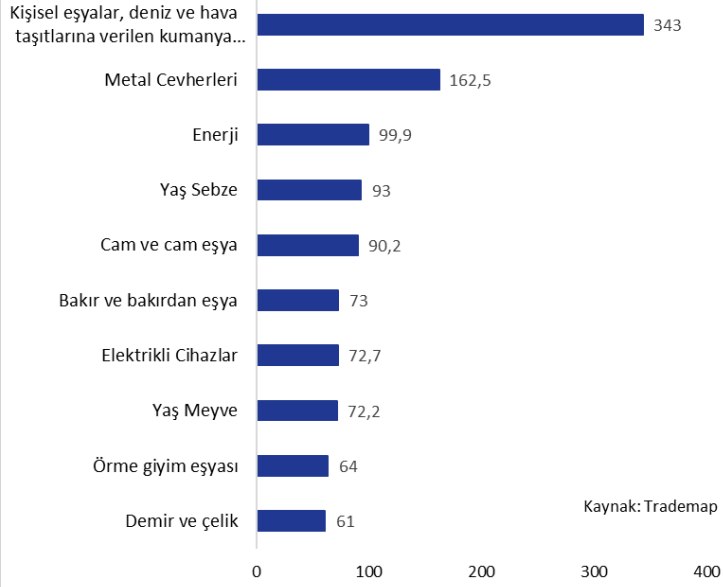
Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. İthalata bağımlı olması nedeniyle çoğunlukla dış ticaret açığı veren Kırgızistan 2017 yılında 2,6 milyar USD dış ticaret açığı vermiştir. 2018 yılında ise ithalatın %11 büyümesi ihracatın ise %6 daralması dış ticaret açığını 3,2 milyar USD seviyesine çıkartmıştır. 2020 yılında ise mal ithalatında en büyük ticaret ortağından biri olan Çin ile sınır kapılarını kapatması bu yılda ithalatı %27 düşürmüştü ancak ihracatın bir önceki yıl ile aynı seviye olan 1,9 milyar USD'de gerçekleşmesi dış ticaret açığını 1,7 milyar USD'ye geriletmiştir.

2021 yılında ise ihracat 1,7 milyar USD'ye gerilemiştir. Bu düşüş, 2020 yılında ihraç edilen 1 milyar USD üzerindeki altın ve mücevherin 2021 yılında ihraç edilmemesinden kaynaklanmıştır. İthalat ise bir önceki yıla kıyasla %55 artmış ve 5,6 milyar USD'ye yükselmiştir. 2022 yılının öncü verilerine göre ülke ihracatını bu yılda %32 artırarak 2,2 milyar USD'ye, ithalatını ise %73 artış ile 9,6 milyar USD'ye yükseltmiştir. Böylece, ithalat kaynaklı dış ticaret hacmi 11,8 milyar USD'ye ulaşarak son yılların en yüksek noktasına ulaşsa da dış ticaret açığı 7,4 milyar USD'ye ilerleyerek son yılların en yüksek açığının kaydedilmesine neden olmuştur.

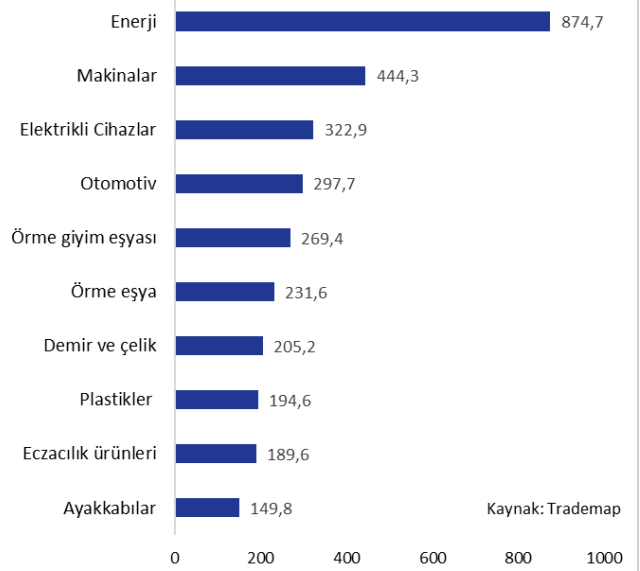
Ürün bazında ise 2021 verilerine göre, kişisel eşyalar, metal cevherleri, enerji ve yaş sebze en çok ihraç edilen ürün grupları olmuştur. Bahsedilen sektörler ülke ihracatının %42'sini oluşturmaktadır. İthalatta ise, enerji, makineler, elektrikli cihazlar ve otomotiv sektörleri öne çıkmakta olup toplam ithalatın %35'ini oluşturmaktadır.

Kırgızistan İhracatı (2021, Milyon USD)

Kırgızistan İthalatı (2021, Milyon USD)

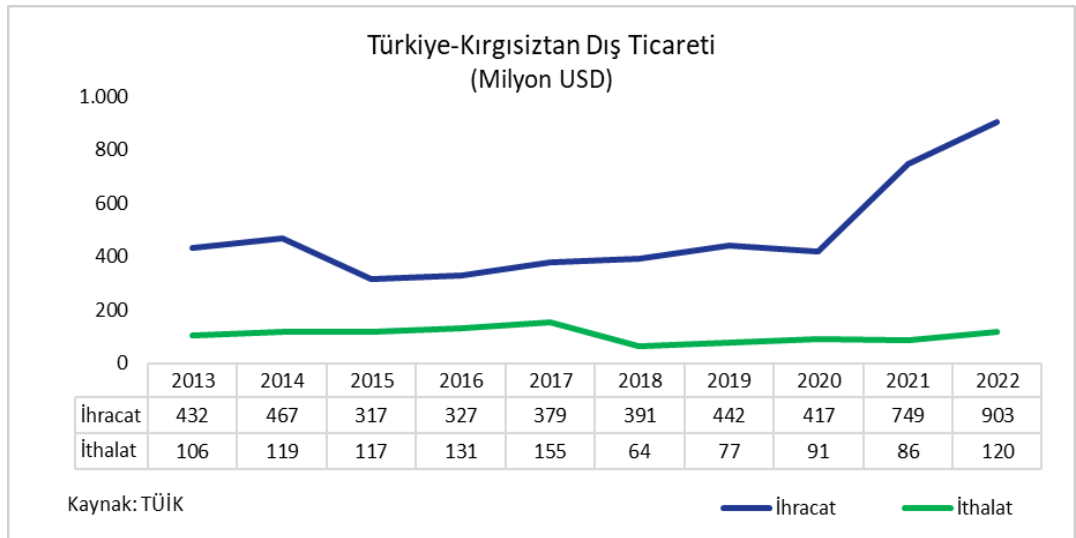

7. TÜRKİYE- KIRGIZİSTAN TİCARETİ

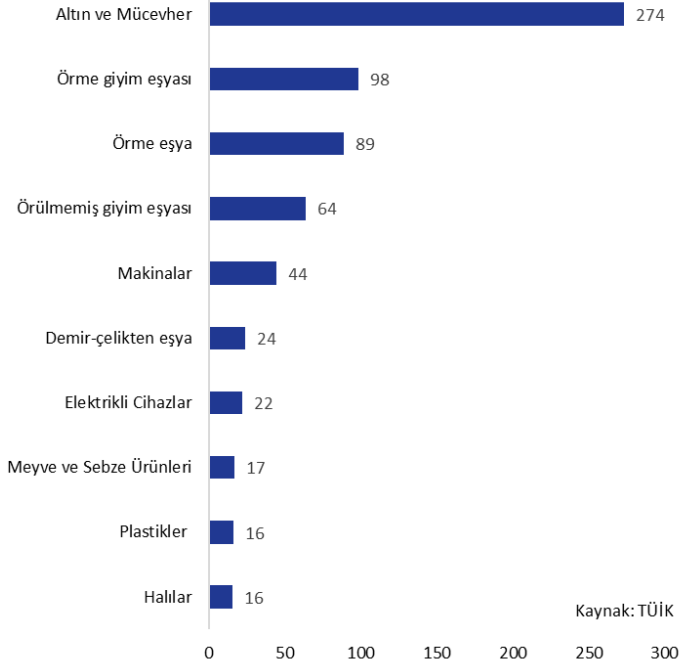
Türkiye Kırgızistan ile olan ticaretinde net ihracatçı konumundadır. 2015-2018 döneminde ortalama yıllık 300 milyon USD üzerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. 2019 yılı itibari ile de ihracat miktarı önce 400 milyon USD üzerine çıkmış ardından 2021'de bu miktar yaklaşık 750 milyon USD seviyesine yükselmiştir. 2022'de ise ülkeye olan ihracatımız bir önceki yıla kıyasla %20 artarak 903 milyon USD'ye yükselmiştir. Böylece ihracatta son yılların en yüksek seviyesine ulaşılmıştır. İhracattaki bu artışta örme giyim eşyası ve altın-mücevher ihracatının sırasıyla %45 ve %14 artması etkili olmuştur.

Türkiye'nin ülkeden olan ithalatı ise 2018 yılına kadar 100 milyon USD üzerinde gerçekleştirmiş bu tarihte ise 64 milyon USD ile en düşük noktayı görmüştür. Bu tarihten sonra 2022 yılına kadar üç haneli rakamlara çıkmayan ithalat 2021 yılında 86 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. 2022'de ise bir önceki yıla kıyasla %38 artan ithalat 120 milyon USD'ye ulaşmıştır. Böylece 2022 yılında Kırgızistan ile olan dış ticaret hacmimiz 1 milyar USD seviyesine ulaşarak, dış ticaret fazlası ise 783 milyon USD'ye yükselerek rekor kırmıştır.

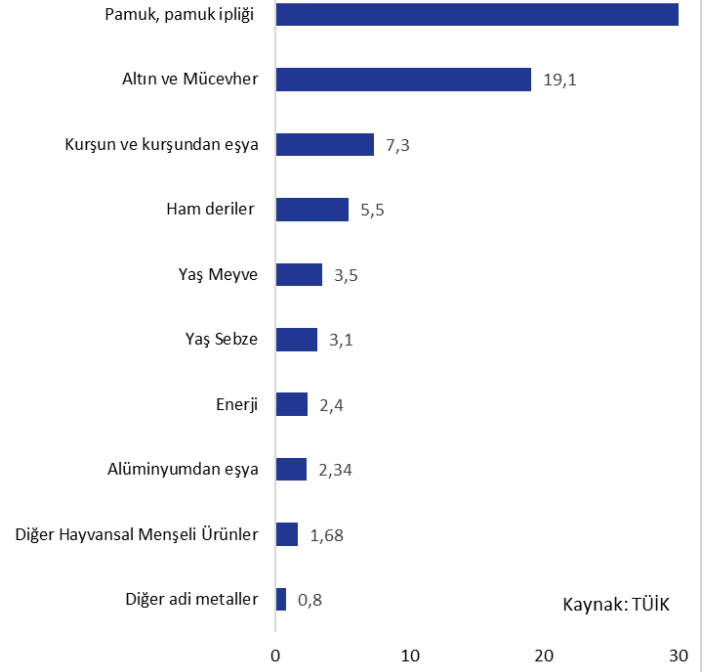
2022 verilerine göre, Türkiye'nin Kırgızistan'a olan ihracatında altın-mücevher, örme giyim eşyası, örme eşya ve örülmemiş giyim eşyası öne çıkmaktadır. Söz konusu sektörler ülkeye olan ihracatın sırasıyla %32, %12, %10 ve %8'ini oluşturmaktadır. Ülkeden olan ithalatı ise, pamuk-pamuk ipliği %40'i, altın ve mücevher %24'ü oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatı (ÖTS, 2022, Milyon USD)

Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatı (ÖTS, 2022, Milyon USD)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr